

ЯСЬКО Олександр Станіславович

**Оподаткування доходів домогосподарств в
Україні: сучасний стан та напрями
удосконалення/ Household income taxation in
Ukraine: current status and areas for improvement**

спеціальність: 072 - Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок
освітньо-професійна програма - Фінанси

Кваліфікаційна робота

Виконав студент групи ФФзм-21
О. С. Ясько

Науковий керівник:
к.е.н., доцент, А. І. Луцик

Кваліфікаційну роботу
допущено до захисту:

" ____ " _____ 20__ р.

Завідувач кафедри

_____ **А. І. Крисоватий**

ТЕРНОПІЛЬ - 2025

АНОТАЦІЯ

Ясько Олександр Станіславович. Оподаткування доходів домогосподарств в Україні: сучасний стан та напрямки удосконалення. - Рукопис.

Кваліфікаційне дослідження на здобуття освітнього ступеня магістр за спеціальністю 072 «Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок», освітня програма «Фінанси» – Західноукраїнський національний університет. Навчально-науковий інститут новітніх освітніх технологій. Тернопіль, 2025.

Розглянуто сутність і роль оподаткування доходів домогосподарств. Проаналізовано особливості оподаткування та виділено податкові дисбаланси в Україні. Визначено основні орієнтири розвитку такого оподаткування.

ANNOTATION

Yasko Oleksandr Stanislavovych. Household income taxation in Ukraine: current status and areas for improvement. - Manuscript.

Research for attending of master's degree after specialty. «Finance, banking, insurance and stock market», educational program “Finance” – West Ukrainian National University. Educational and Research Institute of Advanced Educational Technologies. Ternopil, 2025.

The essence and role of household income taxation are considered. The features of taxation are analyzed and tax imbalances in Ukraine are highlighted. The main guidelines for the development of such taxation are determined.

ОПОДАТКУВАННЯ ДОХОДІВ ДОМОГОСПОДАРСТВ В УКРАЇНІ: СУЧАСНИЙ СТАН ТА НАПРЯМКИ УДОСКОНАЛЕННЯ

Зміст

ВСТУП.....	4
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ОПОДАТКУВАННЯ ДОХОДІВ ДОМОГОСПОДАРСТВ.....	7
1.1. Сутність та різновиди доходів домогосподарств	7
1.2. Підходи та правове регламентування оподаткування доходів домогосподарств в Україні	15
Висновки до розділу 1.....	22
РОЗДІЛ 2 ПРАГМАТИКА ФІСКАЛЬНИХ ЕФЕКТІВ ТА СОЦІАЛЬНИХ НАСЛІДКІВ ОПОДАТКУВАННЯ ДОХОДІВ ДОМОГОСПОДАРСТВ.....	24
2.1. Фіскальні ефекти оподаткування домогосподарств в Україні.....	24
2.2. Оцінка соціальних наслідків оподаткування доходів домогосподарств в Україні	33
Висновки до 2 розділу.....	41
РОЗДІЛ 3. ОРІЄНТИРИ РОЗВИТКУ ОПОДАТКУВАННЯ ДОХОДІВ ДОМОГОСПОДАРСТВ.....	42
Висновки до 3 розділу.....	47
ВИСНОВКИ.....	48
ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	52

ВСТУП

Ключовою метою розвитку кожної держави є забезпечення добробуту її ключової ланки – громадян та домогосподарств. Саме домогосподарства виступають «драйвером» суспільного розвитку. Підвищення соціально-економічного рівня домогосподарства є ключовим завданням державних інституцій.

Перманентні військові дії, що тривають на території України постійно створюють виклики та загрози для нашого суспільства, вимагаючи прийняття постійних рішень щодо вирішення різних проблем як загалом держави, так і окремих домогосподарств. Оподаткування доходів домогосподарств є ключовим державним фіскальним інструментом впливу. Навіть за мирних умов в Україні існувало багато проблем (суттєва диференціація суспільства за доходами, пенсійна проблематика, ухилення та уникнення від оподаткування та ін.), а в сучасних умовах військових дій ця проблематика доповнилась руйнуванням виробництва та зайнятості, міграцією населення та ін.

Проблематику оподаткування доходів домогосподарств висвітлюють наукові праці таких українських вчених: О. Десятнюк[1], Т. Єфименко [2], Іванова[2], О. Кириленко[3], Т. Кізими[9], А. Крисоватого[4], А. Луцика[5], О. Сидорович[6] та ін.

Однак, все ще залишається багато проблемних питань щодо застосування фіскальних важелів впливу на доходи домогосподарств, і як наслідок як соціальне становище, що і зумовлює наукову важливість подальших досліджень.

Метою кваліфікаційної роботи є вивчення теоретичних аспектів побудови та зміни системи оподаткування доходів домогосподарств, її практичного прояву і формулювання орієнтирів та пропозицій подальшого розвитку.

Для досягнення мети дослідження в роботі були поставлені такі завдання:

- дослідити сутність та значення домогосподарств у розвитку країни;
- вивчити зміст доходів домогосподарств та підходи в оподаткуванні доходів домогосподарств;
- дослідити фіскальні ефекти оподаткування доходів домогосподарств в Україні;
- оцінити соціальні наслідки доходного оподаткування домогосподарств в Україні
- визначити орієнтири розвитку оподаткування сфери доходів домогосподарств з урахуванням зарубіжного досвіду

Об'єктом дослідження – доходи домогосподарств.

Предмет дослідження – теоретичні та практичні аспекти оподаткування доходів домогосподарств.

Методологічною основою дослідження є діалектичний підхід наукового пізнання та системний підхід дослідження доходів домогосподарств, що включає науково-аналітичні та синтетичні методи стосовно складу та структури доходів, загальні та специфічні методи, історичні методи, науково-абстрактні методи та статистичні методи щодо розвитку оподаткування доходів домогосподарств із застосуванням групувань, динамічних порівнянь графічне зображення та аналізу.

Теоретико-інформаційною основою дослідження є монографії та наукові публікації українських та зарубіжних вчених, правові акти зарубіжних країн та міжнародних об'єднань, а також правові акти з питань оподаткування, статистична інформація і матеріали Державного служби статистики України, Національного банку України, Міністерства фінансів України, Державної податкової служби України, Державної казначейської служби України та інші матеріали.

Найбільш суттєві наукові результати дослідження, що містять елементи наукової новизни полягають у визначенні необхідності скорочення податкового навантаження на домогосподарства з низьким рівнем доходів, з

одночасним збереження фіскального потенціалу від оподаткування за рахунок процесів цифровізації, розвитку прогресивних елементів оподаткування.

Окремі результати нашого дослідження опубліковано у збірниках тез доповідей: Всеукраїнських науково-практичних конференціях: «Фінансове забезпечення сталого розвитку» (2025р.) «Фінанси та облік в умовах глобальної невизначеності безпекових ризиків» (2025р.).

Випускна робота складається із вступу, трьох розділів, висновків та містить таблиці і рисунки.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ОПОДАТКУВАННЯ ДОХОДІВ ДОМОГОСПОДАРСТВ

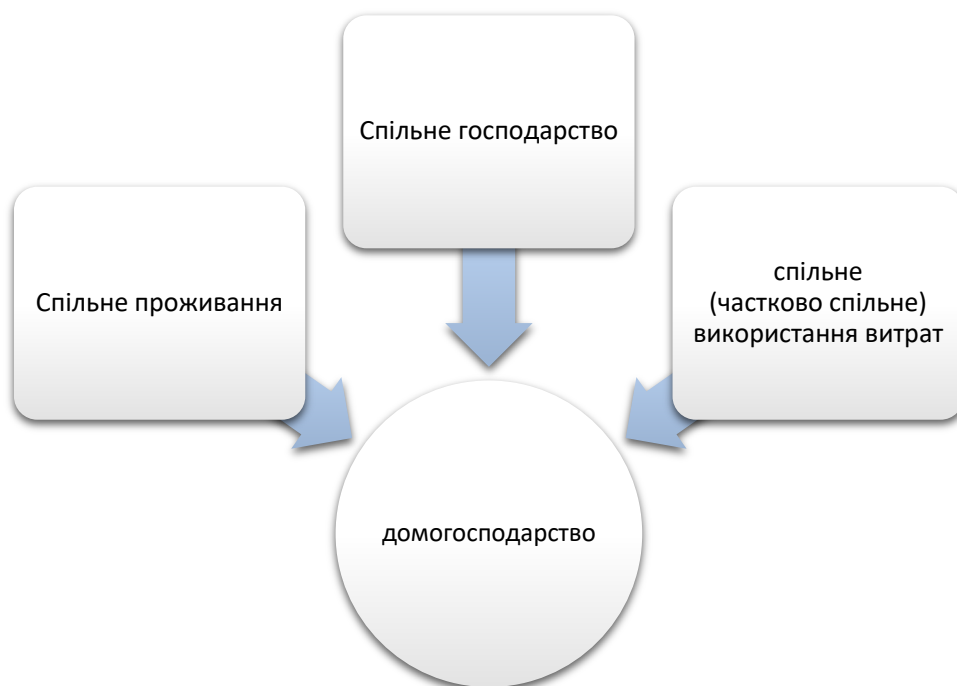
1.1. Сутність та різновиди доходів домогосподарств

При дослідженні та аналізі доходів домогосподарств важливо розуміти що розуміється під домогосподарством та доходом. Домогосподарство можна трактувати як одну чи групу людей, що проживають спільно. Це стосується як людей, що об'єднані так і ні родинними зв'язками.

Євростат домогосподарство трактує, як: «одна особа, яка живе сама, або група осіб, не обов'язково пов'язаних родинно, які проживають за однією адресою та мають спільне домоволодіння» [7].

В національному законодавстві домогосподарство трактується як: «сукупність осіб, які спільно проживають в одному житловому приміщенні або його частині, забезпечують себе всім необхідним для життя, ведуть спільне господарство, повністю або частково об'єднують свої кошти та витрачають їх. Ці особи можуть перебувати в родинних стосунках або стосунках свояцтва, не перебувати в будь-яких із цих стосунків або бути і в тих, і в інших стосунках» [8].

Домогосподарство слід розглядати як економічного суб'єкта, що отримує дохід та постачає ресурси (працю) на ринок, витрачаючи дохід для купівлі товарів та послуг. На рис.1.1 зображено провідні ознаки домогосподарства.

Рис.1.1.Ключові ознаки домогосподарства

Джерело: складено автором.

Т. Кізіма пропонує таке визначення домогосподарства: «це невелика група осіб (або одна особа), які спільно проживають в одному житловому приміщенні, ділять спільний побут, постачають на відповідні ринки різноманітні ресурси (працю, капітал, підприємницький хист) і спільно приймають економічні рішення стосовно формування своїх доходів та здійснення основних витрат з метою задоволення власних матеріальних і духовних потреб» [9, с.25].

І. Городняк трактує домогосподарство як: «основна соціально-економічна одиниця відтворення людського капіталу, яка через систему спільно-роздільних відносин реалізує свій ресурсний потенціал з метою спільного ведення господарства і всебічного розвитку особистості» [10, с.5].

Погоджуємось із трактуванням Т. Кізіми, оскільки воно обґрунтованіше трактує категорію домогосподарства.

Загалом поняття домогосподарство поєднує демографічний, соціальний та економічні аспекти та може складатись, як з одного людини, так і з декількох.

Доходи домогосподарств є ключовою категорією аналізу добробуту населення. Саме вони визначають можливості задоволення матеріальних і нематеріальних потреб людини, формування заощаджень та інвестицій у людський капітал. У наукових публікаціях класичних, так і сучасних економістів дохід розглядається не лише як грошовий потік, а як показник економічної спроможності підтримки певного рівня життя. У країнах Європейського Союзу і в Україні доходи домогосподарств є також базою для розроблення соціальної, податкової та фіскальної політики, оцінки бідності, нерівності та соціальної вразливості.

Зважаючи на важливість забезпечення потреб існування кожної людини, їх доходи є вкрай важливими та були такими весь час. Від розміру доходів залежить можливість задоволення потреб людини. Проте, не слід ототожнювати доходи з числовими значеннями отриманих коштів та їх витрати. У сучасному турбулентному світі, коли рівень доходів та витрати завжди відкореговується інфляційними коливаннями, не завжди високе значення доходів означає високу можливість задоволення власних потреб.

У зарубіжній практиці підходів до трактування доходу виділяють концепцію Дж.Р. Хікса. Зокрема, він визначає дохід як: «the maximum value which he can consume during a week, and still expect to be as well off» [11]. Іншими словами, це можна перекласти як максимальна вартість що може бути спожита протягом тижня, при збереженні існуючого становища.

Цей підхід часто використовувався при розумінні доходу за умов сталого розвитку, враховуючи проблематику заощаджень, інвестицій та часового вибору. Підхід Хікса дає можливість аналізувати доходи домогосподарств, оскільки дає можливість аналізувати спроможність у підтримці життєдіяльності без зменшення добробуту такого господарства. Це особливо актуально для тих країн де відбувається часті інфляційні коливання, тривають війни і інші форс-мажори.

Іншим прикладом трактування сутності доходу у міжнародній науковій публіцистиці є визначення доходу за Гейгом-Саймонсом. Вони визначають

доход як: «A person's annual income is the value of what she could consume in that year, while keeping her wealth constant» [12]. Це можна інтерпретувати як те, що особистий дохід є вартістю яку особа може спожити у поточному році, зберігаючи свій рівень добробуту стабільним. Це трактування не просто передбачає обчислення розміру доходу, а й передбачає оцінку зміни багатства та поточного споживання. Такий підхід, що одночасно поєднує підхід до доходу як до споживання та приросту добробуту є надзвичайно актуальним для аналізу фінансової поведінки домогосподарств.

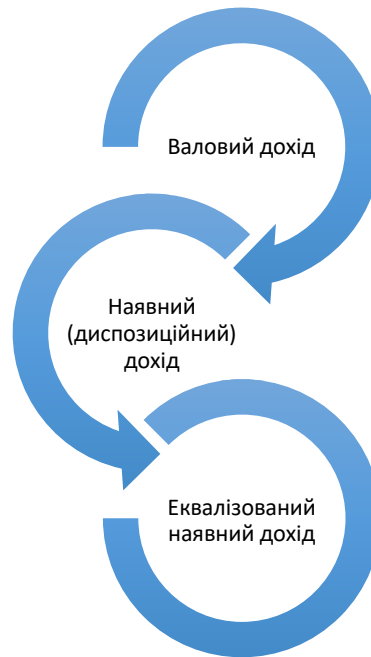
Вивчивши різні підходи до розуміння доходів домогосподарств можемо під ними розуміти певну сукупність надходжень як у грошовій, так і натуральній формі, що можуть отримуватись одним чи усіма членами домогосподарства за певний період, що використовуються на споживання, сплату податків, заощадження та інвестування.

Вивчення доходів дозволяє оцінити економічне благополуччя домогосподарства: його рівень, структура, динаміка.

Аналіз різновидів доходів допомагає зрозуміти джерела нерівності – наприклад, чи домінують доходи праці чи капіталу. У розвинутих країнах значну частку доходів домогосподарств становить заробітна плата, але значна доля йде на трансферти та власність.

Дослідження структури доходів має пряме відношення до споживчої поведінки, заощаджень, інвестування домогосподарств. Ці напрямки є підставою для проведення різнобічних наукових та фахових досліджень.

Європейська комісія розрізняє такі види доходів див. рис.1.2.

Рис.1.2. Різновиди доходів за аналітичним підходом Європейської комісії

Джерело: складено на підставі [13]

Така класифікація використовується для порівняння між країнами Євросоюзу та ОЕСР. Крім цього такий підхід дозволяє відслідковувати соціальні нерівності всередині країни.

Під валовим доходом слід розуміти загальна сума всіх надходжень. Під наявним слід розуміти валовий дохід, що скорегований на суму сплачених податків та зборів.

Еквалізований дохід, що дохід що скориговано на склад домогосподарства, яке може складатись з однієї чи більше людини. При цьому кожний дорослий чи дитина займає власну вагову роль у визначенні доходу. Наприклад, щодо першого дорослого – 1, наступного дорослого – 0,5, дитини – 0,3. Для прикладу якщо сукупний дохід на сім'ю складає 60000 грн. та сім'я складається з двох дорослих та двох дітей. То еквалізований коефіцієнт буде розраховуватись як: $1+0,5+0,3+0,3$. Тобто при такому складі сім'ї коефіцієнт складатиме 2,1. Тоді еквалізований дохід кожного члена домогосподарства складатиме: $60000/2,1 \approx 28571$. Це дохід, який присвоюється кожному члену домогосподарства. Хоча по суті слід розуміти, що діти, ймовірно, такого

доходу не отримують. Але такий підхід застосовується для аналітичного підрахунку рівня доходності. І він не відображає реальний розподіл.

У таблиці 1.1 наведено приклад різних складів сім'ї.

Таблиця 1.1

Приклад розрахунку еквалізованого доходу домогосподарства

Домогосподарство	Склад сім'ї	Еквівалентний розмір (OECD)	Наявний дохід, грн/міс	Еквівалізований дохід = Дохід / Екв.розмір, грн/міс
1	1 дорослий	1,0	20 000	20 000 / 1,0 = 20 000
2	2 дорослих + 1 дитина	1 + 0,5 + 0,3 = 1,8	42 000	42 000 / 1,8 ≈ 23 333
3	2 дорослих + 3 дітей	1 + 0,5 + 0,3 + 0,3 + 0,3 = 2,4	60 000	60 000 / 2,4 = 25 000

Джерело: складено та розраховано автором.

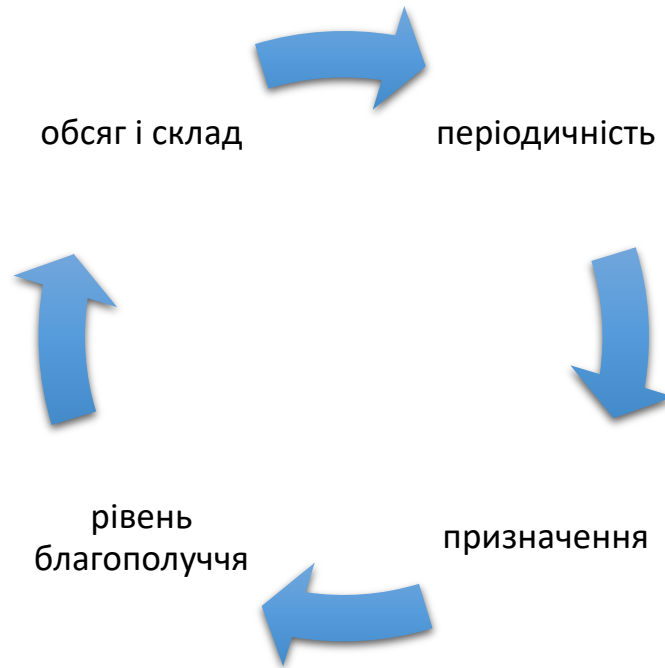
З позиції фінансового підходу класифікація доходів домогосподарств відображена на рис.1.3.

Рис.1.3. Види доходів домогосподарств за фінансовим підходом

Джерело: складено автором

Основні характеристики доходів відображені на рис.1.4.

Рис1.4. Характеристики доходів

Джерело: побудовано автором

Під періодичність варто розуміти вимір доходу за певний час. Обсяг і склад характеризують те, що дохід не завжди є у грошовій формі. А може бути прирівняний до натуральної форми чи вигоди що не мають грошового еквіваленту. Наприклад, доходом може бути вартість житлового сервісу, що надається власником житла без грошової плати. Призначення характеризує у який спосіб доходи домогосподарств використовуються: для споживання, заощадження, інвестування. Тому аналіз цієї характеристики доходів має значення для розуміння поведінки домогосподарств. Щодо рівня благополуччя то доходи слугують індикатором економічного добробуту, можливостей домогосподарства. Наприклад, структура доходів змінює споживчу поведінку та заощадження.

Найпоширенішим різновидом доходу доходи у вигляді заробітної плати. Це доходи, які домогосподарство отримує в результаті праці (найманої або самозайнятої).

Іншими видами доходів домогосподарств є доходи від власності. До них можна відносити ті, що отримуються домогосподарством як власником

фінансових чи нефінансових активів (наприклад: дивіденди, роялті, відсотки, рента).

Операційний дохід присутній особливо для домогосподарств, що ведуть самозайняту діяльність чи невеликі підприємницькі проєкти. Прикладами таких доходів можуть бути прибуток домашнього підприємництва, оренда житла, що належить домогосподарству.

Доходи домогосподарств, які надходять у вигляді соціальних виплат (пенсій, допомог, субсидій тощо) або соціальних трансфертів (безкоштовне чи частково оплачуване медичне обслуговування, освіта, житло) можна називати соціальними доходами. Вони можуть бути як у грошовій, так і натуральній формах (пенсія, допомога з безробіття, субсидія на житло, безкоштовні навчання).

Можна виділити також доходи від домашнього виробництва. Цей вид доходу менш традиційний, але важливий: доходом вважається вартість. (власне вирощений урожай, самостійно виконані ремонтні чи побутові роботи, домашні послуги, які надає член домогосподарства).

Існують також менш формалізовані чи рідші види доходів: капітальні прирости (наприклад, приріст вартості активів), дарунки, спадщина, неформальні доходи тощо.

Структура доходів домогосподарств відображає співвідношення між цими джерелами й суттєво відрізняється між країнами та в часі. Для України, за даними Державної служби статистики України, у структурі доходів населення значну частку традиційно становить оплата праці, суттєвою є роль соціальних виплат, тоді як доходи від власності (проценти, дивіденди, орендна плата) залишаються порівняно незначними.

Протягом останніх двадцяти років доходи домогосподарств України зазнали кількох хвиль суттєвих змін: докризового зростання 2000-х років, падіння під час глобальної фінансової кризи, подальшого відновлення, шоку 2014–2015 рр., пов'язаного з війною та девальвацією, та нового глибокого потрясіння після повномасштабного вторгнення РФ у 2022 р.[14] Аналізуючи

статистичні дані можемо стверджувати, що номінальні доходи зростали переважно швидше, ніж ВВП, однак це зростання значною мірою «проїдалось» інфляцією та девальвацією національної валюти. До того ж, структурні економічні зміни (розвиток неофіційної зайнятості, деіндустріалізація, трудова міграція) змінили співвідношення між первинними й перерозподіленими доходами, посилюючи роль соціальних трансфертів для значної частини домогосподарств.

1.2. Підходи та правове регламентування оподаткування доходів домогосподарств в Україні

У світовій практиці оподаткування доходів населення сформувалися дві базові моделі:

1. Індивідуальне оподаткування, коли платником є фізична особа, а база оподаткування та податкові зобов'язання визначаються, як правило, без урахування сукупних доходів домогосподарства (за винятком окремих податкових пільг).

2. Оподаткування доходів домогосподарств, коли платником виступає домогосподарство, а податок нараховується на сукупний дохід усіх його членів з урахуванням сімейного стану, кількості дітей, інших соціальних факторів та умов (рис.1.5)

Рис.1.5. Світові підходи до оподаткування доходів домогосподарств

Джерело: побудовано автором на підставі [15,16]

У межах домогосподарського підходу виділяють дві основні моделі спільного оподаткування доходів:

- система «сплітінгу», коли сукупний дохід домогосподарства ділиться на певну кількість «податкових одиниць» (подружжя, діти), після чого застосовується шкала прогресивних ставок;
- система сімейних коефіцієнтів, використовується у Франції, де кожен член сім'ї має певну «вагу» при визначенні оподатковуваного доходу.

Наукові дослідження свідчать, що моделі домогосподарського оподаткування дозволяють повніше врахувати реальну платоспроможність та соціальні особливості сімей, посилюють дію принципу справедливості, але водночас можуть створювати викривлення стимулів до праці для другого годувальника (часто жінки) через «ефект податкової пастки» при переході з нульового до оподатковуваного доходу.

В Україні історично домінує індивідуальне оподаткування доходів фізичних осіб, коли об'єктом оподаткування є дохід кожної особи окремо. Такий підхід закріплено в Податковому кодексі України (у розділах I та IV).

Однак сучасні дослідження пропонують переорієнтацію від індивідуального до домогосподарського оподаткування з метою більш справедливого розподілу податкового навантаження та врахування поведінкових аспектів платників.

Податок на доходи фізичних осіб у сучасними українськими вченими та економістами розглядається як інструмент фіскального спрямування, переважно спрямований насамперед на наповнення місцевих бюджетів. Але також має регуляторний механізм, який здатний впливати на розподіл доходів між соціальними групами.

У зарубіжній літературі особистий прибутковий податок трактується як інструмент досягнення податкової справедливості завдяки:

- особистому аспекту, що включає врахування сімейного стану, утриманців, витрат на освіту та охорону здоров'я;
- глобальності, тобто охоплення всіх видів доходів платника;
- прогресивності ставок, за якими податкова ставка зростає разом із зростанням бази оподаткування.

Для українських домогосподарств важливим є також взаємозв'язок податку на доходи фізичних осіб (ПДФО) з військовим збором та єдиним соціальним внеском (ЄСВ), які сумарно формують податкове навантаження на працю і значною мірою визначають мотивацію до офіційної зайнятості, масштаби тіньової економіки та можливості соціального захисту.

Більшість українських дослідників відзначає, що чинна система ПДФО орієнтована на індивідуального платника, а не на домогосподарство як таке. Такий підхід спрощує адміністрування, але не дозволяє повною мірою врахувати:

- нерівність фінансових можливостей домогосподарств із однаковими індивідуальними, але різними сукупними доходами;
- навантаження на домогосподарства з дітьми, особами з інвалідністю, непрацездатними членами;

- потенціал прогресивного оподаткування саме на рівні домогосподарства, а не окремих осіб.

У працях низки авторів податок на доходи фізичних осіб характеризується як ключовий інструмент фіскального впливу держави на платника з домінуванням фіскальних інтересів над регуляторними та соціальними.

Правове регламентування, ставки ПДФО та військового збору, а також порядок справляння ЄСВ деталізовано в Податковому кодексі та роз'ясненнях податкових органів України.

За роки незалежності податок на доходи фізичних осіб еволюціонував від прибуткового податку з громадян до податку на доходи фізичних осіб. Декрет КМУ «Про прибутковий податок з громадян» визначав прогресивні ставки податку від 10 до 40%, що застосовувались залежно від розміру доходу платника[17].

Наступним системним актом, який унормував оподаткування доходів фізичних осіб у незалежній Україні, став Закон України «Про податок з доходів фізичних осіб» від 22 травня 2003 р. № 889-IV[18]. Закон визначав склад оподатковуваних доходів, загальний річний оподатковуваний дохід як суму загальних місячних оподатковуваних доходів, порядок надання податкових соціальних пільг, ставки податку та особливості оподаткування окремих видів доходів.

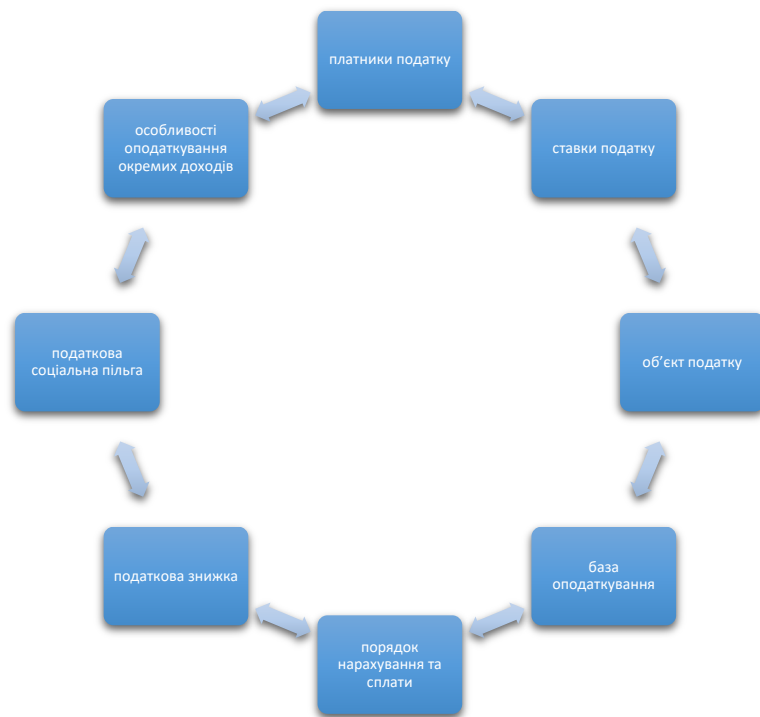
Закон виходив із концепції індивідуального оподаткування, де платником податку виступає фізична особа – резидент або нерезидент, що отримує доходи з джерелом їх походження в Україні, а також іноземні доходи. Сімейний стан платника враховувався опосередковано – через механізм податкових соціальних пільг для батьків, одиноких матерів, осіб, які утримують дітей-інвалідів тощо.

Попри окремі переваги, законодавча модель була фрагментарною, містила численні винятки й пільги, що ускладнювали адміністрування та

знижували прозорість податкової системи, на що звертали увагу численні фахові огляди.

Подальший етап розвитку правового регулювання пов'язаний із прийняттям Податкового кодексу України (ПКУ) від 2 грудня 2010 р. № 2755-VI, який набрав чинності з 1 січня 2011 р.[19]

ПКУ систематизував норми про ПДФО в Розділі IV «Податок на доходи фізичних осіб», де послідовно визначено елементи податку (рис.1.6.)

Рис.1.6. Елементи податку на доходи фізичних осіб

Джерело: побудовано автором.

Для з'ясування підходу до оподаткування доходів фізичних осіб в Україні проаналізуємо структуру платників та об'єкти оподаткування доходів фізичних осіб в Україні (рис.1.7.)

Рис.1.6. Платники і ставки податку на доходи фізичних осіб

Джерело: побудовано на підставі [19]

База оподаткування розраховується згідно статті 164 ПКУ та відповідає сукупному оподаткованому доходу платника, зменшеному на суму документально підтверджених витрат, що підлягають врахуванню (у разі використання права на податкову знижку), а також на ЄСВ та інші передбачені чинним законодавством зменшення.

Стаття 165 ПКУ містить перелік доходів, які не включаються до загального оподаткованого доходу. Серед них, зокрема:

- державна соціальна допомога окремих видів;
- певні види страхових виплат;
- аліменти, одержані платником;
- окремі доходи від продажу сільськогосподарської продукції

власного виробництва (за умов дотримання встановлених критеріїв).

Міністерство фінансів України у своїх роз'ясненнях прямо вказує, що оподаткування доходів фізичних осіб регулюється Розділом IV ПКУ, а продаж сільськогосподарської продукції власного виробництва в період воєнного

стану має особливий режим оподаткування, що частково звільняє дрібні домогосподарства від надмірного податкового навантаження.

Згідно з чинною редакцією ПКУ базова ставка ПДФО становить 18 % для більшості видів доходів фізичних осіб. Для окремих пасивних доходів (дивідендів, інвестиційних прибутків тощо) передбачено ставки 5 % або 9 %, а для деяких видів доходів – нульові ставки за умов дотримання спеціальних критеріїв (наприклад, окремі державні цінні папери).

Військовий збір застосовується до доходів, що оподатковуються ПДФО (із визначеними винятками), і з 1 грудня 2024 р. ставка збору становить 5 % (до цього діяла ставка 1,5 %).

Таким чином, сумарне навантаження на оподатковуваний дохід від праці для найманого працівника становить:

- 18 % ПДФО;
- 5 % військового збору (з 2024 р.);
- ЄСВ у розмірі 22 % від зарплатного фонду, що сплачує

роботодавець, але в кінцевому підсумку позначається на загальній вартості праці.

Єдиний соціальний внесок (ЄСВ) формально є страховим внеском, спрямованим на фінансування системи загальнообов'язкового державного соціального страхування. Водночас низка досліджень розглядає його у складі системи оподаткування доходів фізичних осіб, оскільки внесок нараховується на заробітну плату та інші види винагород за працю, збільшуючи загальне навантаження на доходи домогосподарств.

Станом на 2025 р. ставка ЄСВ становить 22 % бази нарахування, причому:

- для найманих працівників ЄСВ сплачується роботодавцем;
- для ФОП на спрощеній та загальній системі – самостійно

визначається платником, але не може бути меншою за встановлений мінімальний страховий внесок[20].

По суті, для домогосподарств, члени яких отримують доходи від праці, ЄСВ є обов'язковою «надбавкою» до ПДФО, що зменшує чистий наявний дохід і впливає на споживчу та заощаджувальну поведінку.

Члени домогосподарств можуть отримувати доходи не лише як наймані працівники, а й як фізичні особи – підприємці (ФОП) на загальній чи спрощеній системі оподаткування, а також як гіг-спеціалісти резидентів правового режиму «Дія City».

Для підприємців на спрощеній системі застосовується єдиний податок за типом «податку з обороту», ставки якого залежать від групи платника. Паралельно та одночасно сплачується ЄСВ.

Для ФОП на загальній системі базою оподаткування є чистий оподатковуваний дохід (дохід мінус витрати), до якого застосовується ставка 18 % та військовий збір, а також нараховується ЄСВ.

У режимі «Дія City» оподаткування доходів ІТ-спеціалістів має змішаний характер, поєднуючи особливі правила ПДФО, військового збору та ЄСВ із елементами податку на виведений капітал для резидентів.

Усі ці інструменти безпосередньо впливають на структуру і величину доходів домогосподарств, формуючи складну мозаїку податкових режимів для різних категорій платників.

Висновки до розділу 1

Підсумовуючи варто зазначити, що людина і домогосподарство є ключовим для функціонування і розвитку держави. Від фінансової спроможності домогосподарства, його соціальної вразливості залежить рівень економічного розвитку держави. У світі наявні історичні та поточні приклади, що свідчать про залежність між рівнем забезпечення домогосподарств та рівнем розвитку держави. У розвинутих країнах індекси «щастя» як правило є вищими ніж у країнах з незначним рівнем добробуту домогосподарств.

Податки ж що застосовуються до доходів домогосподарств є найпростішим інструментом впливу на такі доходи та водночас надзвичайно чутливим для суспільства.

Оподаткування домогосподарств є ключовим державним інструментом впливу на рівень такого добробуту. Більше 30 років в Україні підходи до оподаткування домогосподарств постійно змінювались та розвивались. Це забезпечувало розвиток домогосподарств та суспільства, але існуюча система оподаткування все ще має недоліки, що потребують реформування.

РОЗДІЛ 2

ПРАГМАТИКА ФІСКАЛЬНИХ ЕФЕКТІВ ТА СОЦІАЛЬНИХ НАСЛІДКІВ ОПОДАТКУВАННЯ ДОХОДІВ ДОМОГОСПОДАРСТВ

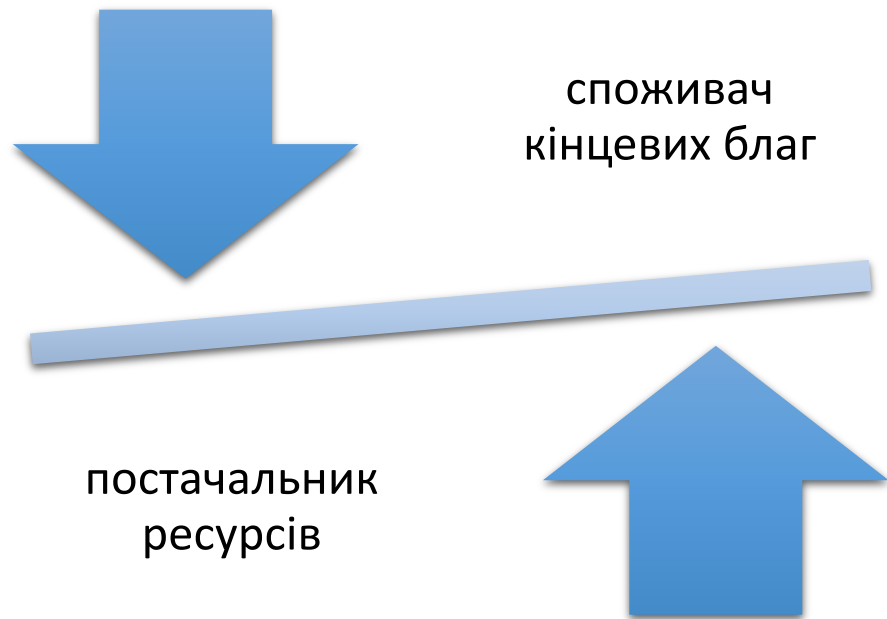
2.1. Фіскальні ефекти оподаткування домогосподарств в Україні

Домогосподарства є одночасно ключовими платниками податків і головними бенефіціарами державних видатків у сфері соціального захисту, освіти, охорони здоров'я. Через податкові перерозподільні механізми держава перерозподіляє значну частину створеного в економіці доходу, забезпечуючи фінансування публічних благ та соціальних трансфертів. Фіскальні ефекти оподаткування домогосподарств проявляються не лише у величині податкових надходжень, а й у трансформації структури доходів населення, зміні стимулів до праці, заощаджень й інвестування, масштабів тінізації економічної діяльності.

За даними «Національної стратегії доходів України до 2030 року» (офіційний статистика Мінфіну, у 2021 р. найбільшу частку в податкових доходах Зведеного бюджету становили ПДВ, податок на доходи фізичних осіб та військовий збір, а також акцизний податок; зокрема, частка ПДФО та військового збору у структурі доходів консолідованого бюджету у 2021–2023 рр. оцінювалася на рівні близько 15–21 %.[21] Це означає, що будь-які зміни режиму оподаткування домогосподарств мають значні фіскальні наслідки для держави.

В українських дослідженнях домогосподарство розглядається як економічний агент подвійної природи – одночасно:

- споживач кінцевих благ;
- постачальник ресурсів (праці, капіталу, підприємницьких здібностей) на ринки факторів виробництва.

Рис.2.1. Домогосподарство як економічний агент

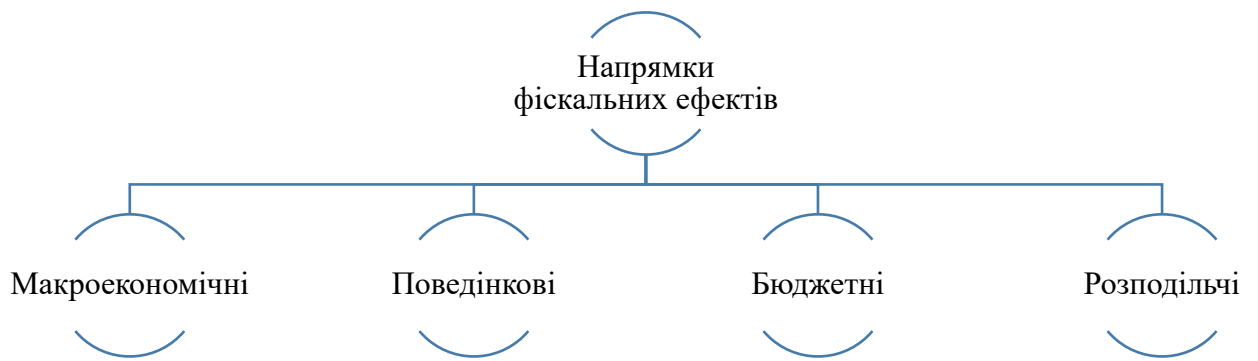
Джерело: побудовано автором на основі [22]

У дослідженнях О.М. Тимченка та Ю.В. Сибірянської фіскальні ефекти обґрунтовуються змінами бюджетних доходів та витрат, а також макроекономічних показників, обумовлених трансформаціями податкової структури, ставок і бази оподаткування» [23].

З урахуванням специфіки домогосподарств, фіскальні ефекти оподаткування можна диференціювати за такими напрямками:

1. Бюджетні ефекти – вплив на обсяг і структуру податкових надходжень: ПДФО, військовий збір, ЄСВ, ПДВ, акцизи, інші податки, які прямо чи опосередковано сплачуються домогосподарствами.
2. Розподільчі ефекти – зміна горизонтальної та вертикальної податкової справедливості, вплив на розподіл доходів між різними групами домогосподарств.
3. Поведінкові ефекти – зміна рішень домогосподарств щодо пропозиції праці, участі у формальній чи неформальній зайнятості, схильності до заощаджень, інвестування, споживання.

4. Макроекономічні ефекти – вплив на сукупний попит, економічне зростання, фінансову стабільність, інвестиційну активність приватного сектору.

Рис.2.2. Потенційні напрямки фіскальних ефектів оподаткування домогосподарств

Джерело: побудовано автором.

Ключовими елементами прямого податкового навантаження на домогосподарства є:

- податок на доходи фізичних осіб (ПДФО);
- військовий збір;
- єдиний соціальний внесок (ЄСВ), який формально є страховим внеском, але фактично виступає додатковим навантаженням на працю.

Як уже зазначалось податок на доходи фізичних осіб в останнє десятиріччя адмініструється за основною ставкою 18%. Деякі (пасивні) доходи можуть оподатковуватись за ставками 5 чи 9%.

Військовий збір запроваджено у 2014 р. як тимчасовий. Спочатку ставка становила 1,5 % бази, що в основному збігається з базою ПДФО. У 2024 р. Верховна Рада ухвалила рішення про підвищення ставки військового збору

для більшості видів доходів фізичних осіб до 5 %, що почало застосовуватися з 1 грудня 2024 р.[24].

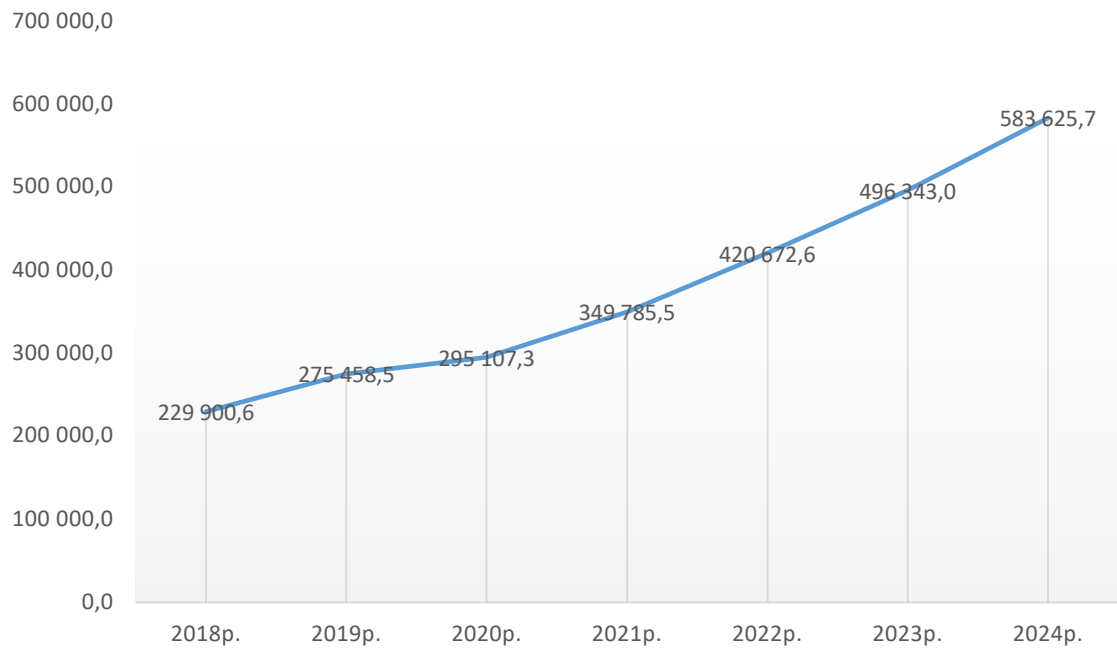
Єдиний соціальний внесок ЄСВ сплачується за ставкою 22 % бази нарахування (тобто заробітна плата, винагороди за цивільно-правовими договорами тощо). Варто зазначити, що для найманих працівників внесок сплачує роботодавець. Для фізичних осіб-підприємців ставка також 22 % визначеної бази, не нижчої за мінімальний страховий внесок встановлений на кожен відповідний період.

У результаті сукупне фіскальне навантаження на доходи від найманої праці для домогосподарств складається з:

- 18 % ПДФО;
- 5 % військового збору (з більшості доходів, що оподатковуються ПДФО);
- 22 % ЄСВ нараховується на фонд оплати праці (фактично включається у вартість праці та позначається на чистому доході домогосподарств).

Це формує достатньо високий «податковий важіль» між витратами роботодавця на працю та чистим доходом домогосподарства, що є одним із джерел поведінкових ефектів у вигляді тінізації.

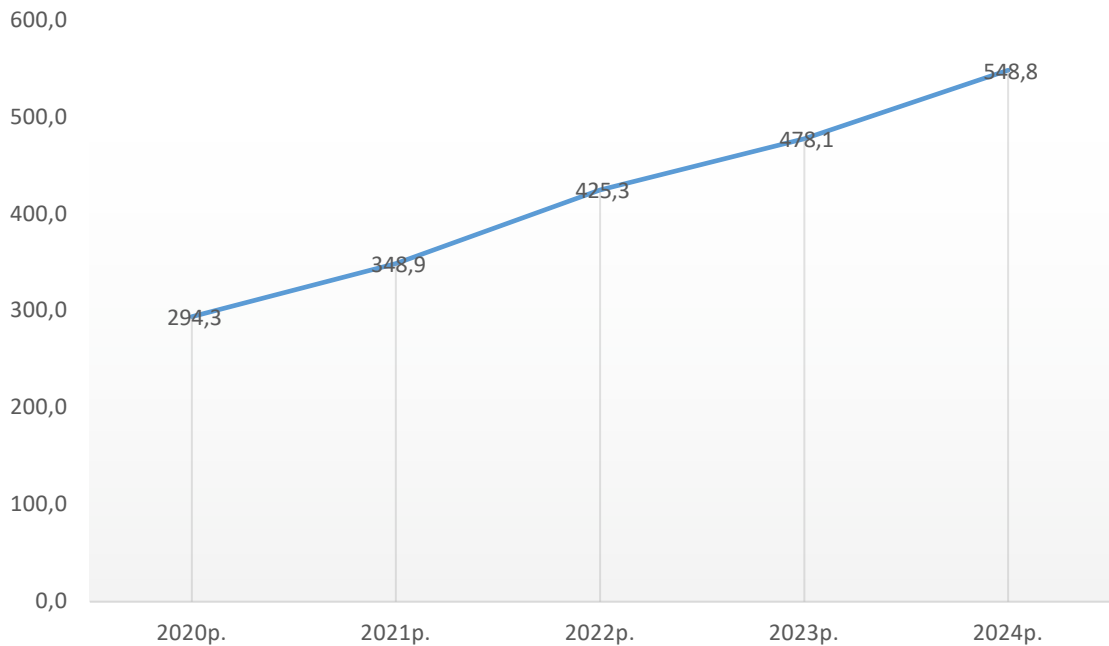
Зростаючу динаміку податкових надходжень від податку на доходи фізичних осіб зображено на рис.2.3.

Рис.2.3. Динаміка надходжень податку на доходи фізичних осіб до Зведеного бюджету України, млн.грн.

Джерело: побудовано за даними [25]

Надходження єдиного соціального внеску за 2020 – 2024 роки незважаючи на кризові та військові дії характеризується зростаючою тенденцією (рис.2.4.)

Рис.2.4. Динаміка надходжень єдиного соціального внеску в Україні, млрд. грн.

Джерело: побудовано на підставі [26,27,28,29]

За п'ять років надходження ЄСВ зросли майже вдвічі. Це чисто номінальне зростання, зумовлене:

- інфляцією й ростом номінальної зарплати;
- підвищенням мінімальної зарплати (зокрема, з 6700 до 8000 грн з квітня 2024 р., що автоматично підняло мінімальний страховий внесок)
- зростанням фонду оплати праці у секторі оборони (високі військові зарплати також обкладаються ЄСВ).

У 2020 р. спостерігалось падіння реального ВВП, проте зарплати зростали, мінімальна зарплата зростала. Саме тому ЄСВ зріс до ~7% ВВП.

У 2021 р.: відновлення економіки (+3,4% реального ВВП) і суттєве збільшення номінального ВВП, тому ЄСВ зростає, але як частка ВВП трохи зменшується.

У 2022 рік – році повномасштабної війни реальний ВВП падає на ~28,8%, але номінальний ВВП тримається за рахунок інфляції та курсу. Фонд оплати праці скорочується не так сильно, як реальний випуск, бо:

- бюджетні та військові витрати на оплату праці різко зростають (величезні зарплати й надбавки військовим);
- відбувається індексація частини зарплат.

Одночасно для ФОП діють пільги (добровільний ЄСВ), частина бізнесу зупиняється – це працює проти ЄСВ, але за рахунок великого внеску бюджету/військових зарплат загальний ефект – стрибок ЄСВ/ВВП до понад 8%.

ВВП у 2023 р. зростає у реальному та номінальному вираженні.

Зарплати продовжують рости, але зростання ЄСВ ($\approx +12\%$ у 2023 р., $\approx +15\%$ у 2024 р.) вже ближче до темпів зростання номінального ВВП. Звідси – після піку 2022 р. частка ЄСВ у ВВП трохи знижується й фактично стабілізується на рівні близько 7–7,3% ВВП.

ЄСВ залишається базовим джерелом саме для Пенсійного фонду, а не для надходженням бюджету.

У 2023 р. Пенсійний фонд фінансувався за рахунок ЄСВ на 87,6%, а Фонд безробіття – на 100%.^[30] Тобто всередині системи соціального страхування ЄСВ – домінуюче джерело, хоча в масштабі всіх публічних доходів його частка падає.

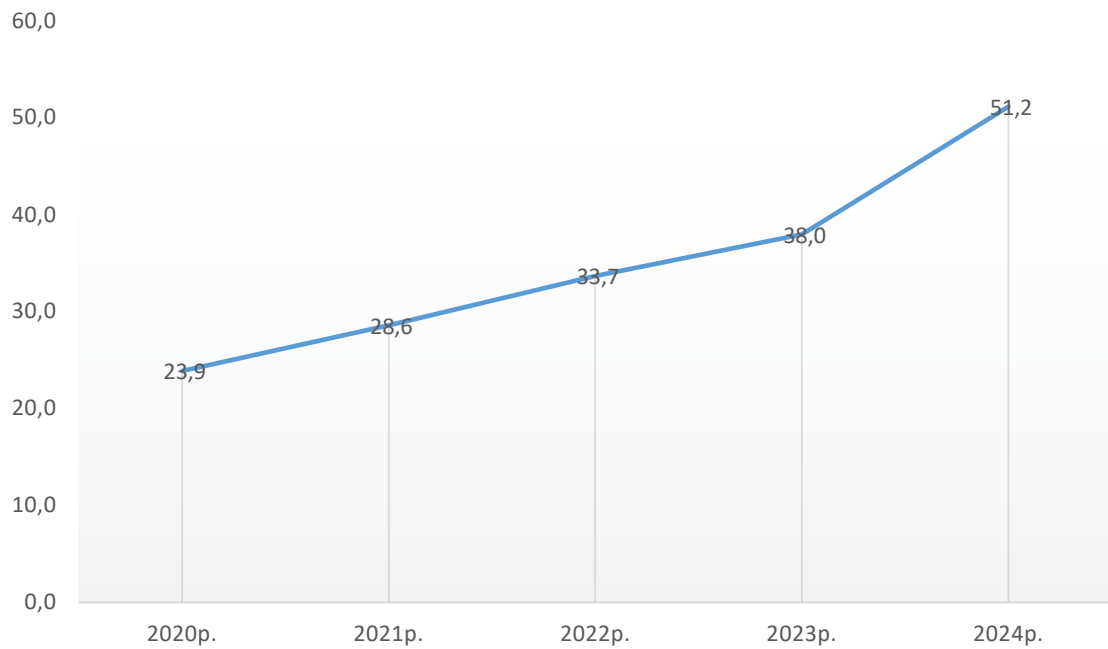
До системних причин змін податку на доходи фізичних осіб та ЄСВ можна відносити:

- політика оплати праці та мінімальної заробітної плати. Поступове підвищення мінімальної заробітної плати (в т.ч. до 8000 грн у 2024 р.) збільшує мінімальний страховий внесок і штовхає ЄСВ вгору, особливо для низькооплачуваних та ФОПів, які платять податки з мінімальної заробітної плати. Ростуть середні зарплати (дефіцит робочої сили, конкуренція за кваліфікованих працівників, часткова релокація бізнесу) – це позитивний драйвер ЄСВ;

- військовий фактор. У структурі фонду оплати праці значно зросли зарплати військовослужбовців і силовиків, що прямо збільшує базу нарахування ЄСВ. Саме це пояснює, чому у 2022 р. на тлі падіння ВВП частка ЄСВ у ВВП зросла, а не впала.

- пільги та зміни режиму оподаткування ФОПів. Під час воєнного стану ФОПи на спрощеній системі могли добровільно платити ЄСВ; з 2025 р. обов'язковість повертається. Через це у 2022–2023 рр. частина можливих надходжень від ЄСВ нівелювалась, але основна маса внеску все одно формувалася найманими працівниками та бюджетним сектором, тому загальна динаміка залишилася висхідною.

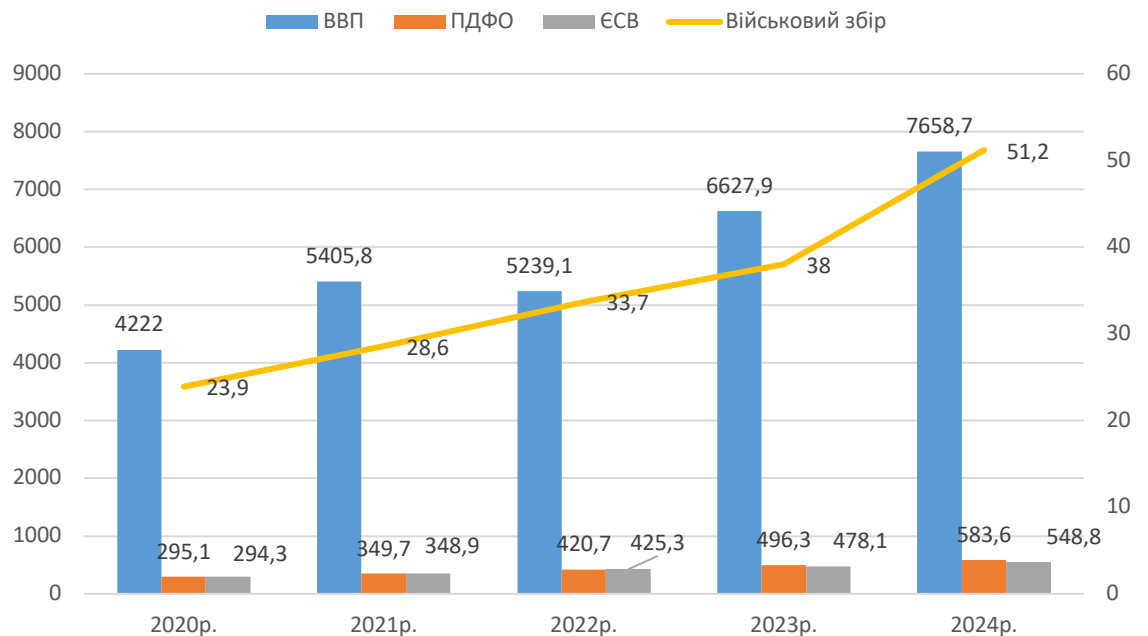
Структура загальних публічних фінансів. Доходи зведеного бюджету «роздуваються» грантами, позиками, переказами НБУ та високими зборами від ПДВ й ПДФО (особливо військового ПДФО). На цьому тлі навіть швидке номінальне зростання ЄСВ не дозволяє йому зберегти колишню частку в сукупних доходах – звідси зниження із $\approx 21\%$ до $\approx 15\%$.

Рис.2.5. Динаміка надходжень військового збору в Україні, млрд. грн.

Джерело: побудовано за даними [31,32]

Співвідношення ПДФО, ЄСВ та військового збору у ВВП відображено на рис.2.6.

Рис.2.6. Динаміка співвідношення податку на доходи фізичних осіб, єдиного соціального внеску, військового збору та ВВП України

Джерело: побудовано за даними [25,26,27,28,29,31,32]

Якщо проаналізувати зміни щодо військового збору то 2020 рік дав помірне зростання (23,9 → 28,6 млрд у 2021):

- Військовий збір прив'язаний до тих самих баз, що і ПДФО: заробітна плата, окремі види доходів фізосіб.
- Пандемія COVID-19 стримувала ділову активність та зайнятість, тому фіскальний ефект був скоріше «інерційно позитивним», але не стрімким.

2021 рік приніс часткове відновлення:

- Вихід економіки з локдаунів, відновлення ринку праці, зростання номінальної зарплати.
- Унаслідок цього збір продовжує зростати, але ще без воєнного “перегріву” – приблизно до 28,6 млрд грн.

2022–2023 – повномасштабна війна зумовила різке збільшення оборонних видатків і чисельності військових:

- Масова мобілізація, збільшення грошового забезпечення військовослужбовців та силових структур – це помітно розширює базу оподаткування військовим збором.
- Паралельно триває інфляційний розігрів номінальних доходів, що також механічно збільшує надходження.

2022 рік – зростання до 33,7 млрд грн, пік частки у податкових доходах держбюджету ($\approx 3,5\%$):

- У перший рік повномасштабної агресії збільшення оборонних видатків випереджає зростання інших доходів, тому частка військового збору в податках “підстрибує” до максимуму.

2023 рік – зростання до 38,0 млрд, але частка в структурі доходів починає трохи спадати:

- Держава нарощує інші джерела фінансування війни – ПДВ, акцизи, зовнішні гранти, борг.
- Військовий збір усе ще показує приріст за обсягом, але “втрачає вагу” відносно інших доходів, бо загальна дохідна база бюджету суттєво збільшується.

2024 характерний стрибком надходжень і зміною ставок, що призвело до суттєвого збільшення надходжень – до 51,2 млрд грн:

- інерційне продовження тренду (частково) 2022–2023 рр. (великий фонд оплати праці у секторі оборони, інфляція, легалізація доходів).
- ключовий фактор – підвищення ставки військового збору до 5% з 1 грудня 2024 року

Військовий збір є невеликим за часткою, але критично важливим за змістом податок. У масштабі ВВП – це менше 1%, але це цільові кошти на оборону, тому фіскальний і політичний ефект значно вищий, ніж просто незначна частка в ВВП. Хоча сума збору зростає, інші джерела (ПДВ, ПДФО, зовнішнє фінансування) наростають ще швидше, тому частка військового збору в податкових доходах після піку 2022 р. дещо знижується.

З точки зору фіскальної політики військовий збір виступає спеціалізованим інструментом «солідарного фінансування» оборони через доходи громадян. Підвищення ставки до 5% стало переходом від «символічного» до вже відчутного фіскального навантаження, що посилює оборонні ресурси, але водночас ставить питання про межі податкового навантаження на працю та взаємодію з ПДФО і ЄСВ.

2.2. Оцінка соціальних наслідків оподаткування доходів домогосподарств в Україні

Оподаткування доходів домогосподарств є ключовим елементом фіскальної системи кожної країни, який поєднує фіскальну (формування доходів бюджету) та соціальну (перерозподіл доходів, пом'якшення бідності, зниження нерівності) функції. В наших національних реаліях ця сфера має підвищену чутливість через:

- високу частку доходів від праці та трансфертів у структурі ресурсів домогосподарств, що є характерним для країн із домінуванням найманої зайнятості та значною роллю держави у соціальному захисті,
- значні масштаби тіньової економіки та неформальної зайнятості;
- тривалий воєнний шок, який змінив структуру доходів, міграційні траєкторії та профіль соціальних ризиків.

Для України важливо, що правова модель оподаткування доходів населення базується на Податковому кодексі України (ПКУ) і є, як згадувалось вище, переважно індивідуальною: платник – фізична особа, а не домогосподарство як окрема «податкова одиниця». Це обмежує можливості прямого врахування складу сім'ї та утриманців через шкалу ставок, натомість така корекція здійснюється через пільги та знижки (податкові витрати).

Соціальні наслідки оподаткування в цій сфері найчастіше проявляються через (рис.2.7):

1. нерівність і бідність (як змінюються розподіл доходів і частка населення нижче межі бідності після податків і трансфертів);
2. стимули і поведінка (пропозиція праці, тінізація, міграція, самозайнятість/ФОП);
3. сприйняття справедливості (горизонтальна й вертикальна справедливість, довіра до держави, податкова мораль).

Рис.2.7. Прояви соціальних наслідків оподаткування

Джерело: побудовано автором

Оцінка соціальних наслідків оподаткування не зводиться лише до ставки податку: важливо, хто фактично несе податковий тягар і як змінюється розподіл ресурсів після дії всієї системи «податки + суспільні блага». Практичним орієнтиром є підхід за яким здійснюється послідовне порівняння показників нерівності на етапах до фіскальних втручань і після них. Для України існують приклади такого аналізу, де показано значний перерозподільний ефект сукупних податків і трансфертів (зменшення бідності та нерівності після соціальних виплат і податків у довоєнний період).

У прикладних оцінках використовують:

- ефективну (середню) ставку: податок / дохід;
- граничну ставку (на «додаткову» гривню доходу);
- податковий клин (tax wedge) – різниця між витратами роботодавця на працю та чистим доходом працівника, що включає ПДФО, внески/ЄСВ та інші обов'язкові платежі;
- індекси прогресивності (Kakwani тощо) – для «глобального» виміру прогресивності.[34]

У класичному формулюванні ОЕСР: податок є прогресивним, якщо середня ставка зростає з доходом; пропорційним – якщо середня ставка стала; регресивним – якщо середня ставка зменшується з доходом[35]. Регламентуючою основою для прогресивності зазвичай виступає принцип платоспроможності (ability-to-pay), який пов'язує податковий тягар з економічною спроможністю платника.

У прикладній площині важливо, що для трудових доходів в Україні тривалий час застосовується пропорційна ставка ПДФО (18%) як базова конструкція, а прогресивність досягається не шкалою ставок, а переважно механізмами пільг/вирахувань та дизайном соціальних трансфертів.

Військовий збір був запроваджений як тимчасовий інструмент фінансування оборони. У 2024–2025 відбулися суттєві зміни в його режимі – підвищено ставку до 5%, яка застосовується до визначених доходів. Це безпосередньо впливає на ефективну ставку на трудові доходи та сприйняття

справедливості навантаження, адже військовий збір у базовому дизайні не є прогресивним і застосовується пропорційно. Інший податковий платіж – ЄСВ практичному вимірі визначає значну частину навантаження на працю та часто аналізується разом із ПДФО та військовим збором.

У теорії й міжнародній практиці основний перерозподільний потенціал забезпечує не один податок, а сукупний фіскальний дизайн: прямі податки, непрямі податки, внески та трансферти. Для України у фіскальних дослідженнях часто відзначається, що податки й трансферти історично могли суттєво зменшувати показники бідності та нерівності порівняно з «дофіскальним» доходом.

Однак соціальний ефект залежить від того, які саме інструменти домінують:

- якщо переважають пропорційні податки на працю без достатніх адресних компенсацій, тягар відносно сильніше відчувають низько- та середньодоходні домогосподарства;
- якщо вагомими є адресні трансферти, вони можуть нейтралізувати або перевищити негативний ефект податків для низькодохідних домогосподарств;
- якщо значна частка доходів домогосподарств – соціальні виплати, то їхня неоподатковуваність та індексація стають критично важливими.

Для домогосподарств праця – головне джерело ресурсів, отже основним соціальним механізмом впливу є зміна чистого доходу від легальної зайнятості. Комбінація ПДФО, військового збору та ЄСВ формує значний розрив між «вартістю праці» та «чистою зарплатою». За умови слабкої прогресивності та складного адміністрування це може:

- підсилювати стимули виплати «в конвертах»;
- збільшувати відносну привабливість самозайнятості/ФОП (особливо за наявності спрощених режимів);

- впливати на рішення про трудову міграцію (нетто-доходи та податкова резидентність).

У 2024–2025 підвищення ставки військового збору (до 5% для визначених доходів) підвищує ефективне навантаження на заробітки і може мати короткостроково фіскальний позитивний ефект, але соціально – підвищує ризики тінізації для низько- та середньодоходних груп, якщо не супроводжується адресними компенсаторами для соціально вразливих груп.

У забезпеченні врахування соціальних аспектів оподаткування доходів домогосподарств слід враховувати принципи горизонтальної та вертикальної рівностей.

Горизонтальна справедливість означає, що домогосподарства з однаковою платоспроможністю мають нести близьке податкове навантаження. В індивідуальній моделі оподаткування виникають типові проблеми:

- дві сім'ї з однаковим сукупним доходом, але різною кількістю дітей/утриманців, фактично мають різну платоспроможність;
- домогосподарства, які можуть документально підтверджувати витрати для податкової знижки, мають перевагу над тими, хто не має таких можливостей (нерівність «адміністративної спроможності»);
- частина доходів у тіньовому секторі фактично не оподатковується, що породжує несправедливість відносно добросовісних платників.

Вертикальна справедливість вимагає, щоб домогосподарства з вищою платоспроможністю вносили більший внесок (абсолютно й/або відносно). Коли система спирається на пропорційний ПДФО та пропорційний військовий збір, вертикальна справедливість залежить від:

- неоподатковуваних мінімумів/пільг (чи є «захист» низьких доходів);
- верхньої граничної межі внесків (регресивний ефект для дуже високих доходів);

- прогресивності видатків (трансфери, субсидії, допомоги).

У сегменті трудових доходів сумарне навантаження на працівника формується як:

- ПДФО (базово 18% для більшості доходів);
- військовий збір (зміни параметрів – див. офіційні роз'яснення);
- ЄСВ (як внесок, що збільшує загальну вартість праці та впливає на чистий дохід через механізм ринку праці).

За такої конструкції механічно середня ставка для праці часто є близькою до сталої (пропорційної), а прогресивність виникає лише за рахунок:

- порогів/пільг для низьких доходів (ПСП);
- стель бази ЄСВ (які, навпаки, можуть робити навантаження регресивнішим для дуже високих доходів, якщо стеля низька);
- прогресивності соціальних трансфертів (які компенсують біднішим групам).

Проведемо оцінку розривів в чистих після оподаткування і нарахованих доходів без прив'язки до якоїсь галузі чи професії. У табл. 2.1. наведений умовний приклад доходів домогосподарства та оподаткування.

Таблиця 2.1.

Доходи домогосподарства та їх оподаткування в Україні

	Нарах. зарплата, грн	ПДФО (18%)	ВЗ (5%)	Чиста зарплата	ЄСВ роботодавця (22%)	Повна вартість праці
А: один працівник	15 000	2 700	750	11 550	3 300	18 300
В: один працівник	30 000	5 400	1 500	23 100	6 600	36 600
С: один працівник	60 000	10 800	3 000	46 200	13 200	73 200

Джерело: побудовано автором на основі аналізу норм чинного законодавства.

З наведеного прикладу можемо стверджувати, що якщо відсутній значущий неоподатковуваний мінімум/кредит, то при зростанні зарплати частка утримань у відсотках майже не змінюється. А отже, система щодо праці є наближено пропорційною, а соціальна справедливість переноситься на площину трансфертів та пільг.

Податкові пільги фактично є «видатками через податкову систему»: держава відмовляється від частини доходів бюджету, щоб досягти соціальної (або іншої) мети. У контексті домогосподарств пільги мають дві великі групи:

- звільнення/винятки (доходи, що не включаються до оподаткованого доходу);
- вирахування/знижки/пільги (ПСП, податкова знижка тощо).

Правова база цих інструментів в Україні – Податковий кодекс України та інші правові акти.

У сучасній оцінці податкових пільг виділяють такі критерії оцінки (рис.2.8.)

Рис.2.8. Критерії оцінки податкових пільг

Джерело: побудовано автором.

Таргетованість означає те, чи отримують пільгу ті домогосподарства, для яких вона задумана (сім'ї з низькими доходами, сім'ї з дітьми,

домогосподарства з особами з інвалідністю тощо). Якщо пільга реалізується як податкова знижка за витратами, її частіше «отримують» ті, хто має і достатній дохід, і можливість підтвердити документами. Проте при цьому виникає ризик, що інструмент буде регресивним за охопленням (більше вигоди – середньому класу).

Достатність означає, що пільга може бути формально наявною, але неістотною для бюджету домогосподарства – тоді соціальний ефект мінімальний.

Простоту адміністрування й доступність слід розуміти у спосіб: чим складніші правила, тим нижчий рівень використання (take-up), особливо серед уразливих груп.

Під прозорістю і контролем зловживань слід розуміти те, що вони повинні забезпечити ситуацію при якій вигода не надавалась групам, для яких вона не призначена.

І нарешті під узгодженістю із соціальними трансфертами розуміємо, що якщо пільга зменшує податок, але одночасно зменшує право на допомогу (через перевірку доходів), то ефект може бути нівельований.

До проблемних соціальних аспектів у оподаткуванні доходів домогосподарств можна відносити:

- Обмеженість сімейного таргетування в індивідуальній моделі. Врахування складу сім'ї реалізується визначено (через пільги), а не через конструкцію системи оподаткування.
- Потенційна нерівність доступу до податкової знижки. Податкова знижка за своєю природою потребує документування, що в умовах високої неформальності та різної фінансової грамотності обмежує охоплення.
- Військовий збір як пропорційний компонент посилює тиск на працю без вбудованої прогресивності (а отже, потребує соціальних компенсаторів у видатках).

Критичними соціальними моментами в українській практиці оподаткування домогосподарств є:

- домогосподарства, для яких основний ресурс – зарплата, найбільш чутливі до оподаткування ПДФО, ВЗ і ЄСВ;
- домогосподарства, що живуть переважно на трансферти, чутливі до правил звільнення від оподаткування та індексації;
- домогосподарства з доходами від власності/інвестицій мають інший профіль ставок і можливостей оптимізації (а отже, інший профіль соціальної справедливості).

Загалом пропорційна ставка ПДФО є нейтральною лише формально. А в реальності вона взаємодіє з:

- мінімальною зарплатою (через базу ЄСВ і нижні пороги);
- граничною базою оподаткування ЄСВ (через обмеження на внески);
- диференціацією доходів за джерелами;
- системою субсидій та допомог, що створює ефективні граничні ставки (через втрату права на допомогу при зростанні доходу).

Саме тому прогресивність на доходи має визначатись взаємодією ПДФО, внесків і системи виплат.

Висновки до 2 розділу

Фіскальні ефекти оподаткування домогосподарств є системоутворюючими для бюджетної стійкості, оскільки податок на доходи фізичних осіб є одним із ключових в формуванні бюджетних доходів. І хоча єдиний соціальний внесок соціального страхування, він разом із податком на доходи фізичних осіб формує суттєве податкове навантаження на фонд оплати праці, підвищуючи вартість легального працевлаштування.

Отже систем оподаткування доходів фізичних осіб є ефективним механізмом мобілізації ресурсів, але її фіскальна результативність залежить від балансу між ставками та поведінковими реакціями платників.

РОЗДІЛ 3. ОРІЄНТИРИ РОЗВИТКУ ОПОДАТКУВАННЯ ДОХОДІВ ДОМОГОСПОДАРСТВ

Оподаткування доходів фізичних осіб і внески соціального страхування – це не лише механізм наповнення бюджету та фондів, а й інструмент перерозподілу, формування стимулів до праці, заощаджень та інвестицій, а також канал легалізації економічної активності. Для України (в умовах воєнного стану та відбудови) цей процес набуває системного значення через ряд причин:

- Фіскальна концентрація: ПДФО та пов'язані платежі є істотними для бюджетів різних рівнів.
- Висока соціальна чутливість: структура оподаткування доходів домогосподарств прямо впливає на нерівність, фінансову спроможність працюючих, стимули до офіційного працевлаштування та демографічні рішення (народжуваність, міграція).
- Адміністративна складність і ризики тінізації: податкове навантаження на працю та недосконалість режимів оподаткування самозайнятих можуть стимулювати приховану зайнятість і «сірі» схеми, що послаблює базу оподаткування і підриває довіру платників до держави.

Пропорційна система оподаткування доходів домогосподарств, що існує в Україні є адміністративно простою й відносно нейтральною для трудових стимулів у середніх діапазонах доходів. Втім, у суспільстві з високою нерівністю доходів і значною часткою тіньової зайнятості така модель часто:

- недостатньо підтримує вертикальну справедливість (вищі доходи не завжди платять пропорційно більше у відносних термінах, якщо мають оптимізаційні можливості);
- перекладає перерозподіл на видаткову частину бюджету, яка в умовах дефіцитів є обмеженою;

- створює дискусію про доцільність «м'якої прогресії» або комбінованих інструментів (кредити та знижки для низьких доходів та підвищені ставки для верхнього сегмента бази оподаткування).

Один з ключових ризиків для розвитку системи – накопичення пільг та спеціальних режимів без системної оцінки результативності. У науково-практичній площині це означає необхідність переходу від логіки «пільга як політичний компроміс» до логіки «пільга як контракт з КРІ»:

- чітка мета (зайнятість, інновації, демографія);
- механізм таргетування;
- строк дії;
- бюджетний ефект і соціальний ефект;
- публічна звітність.

Цей підхід узгоджується з європейськими практиками бюджетної прозорості та з напрямками модернізації доходної системи, закладеними в Національній стратегії доходів до 2030 року.[21]

Ставка ЄСВ за ставкою 22% формує суттєву частину вартості легальної праці. Проте, якщо платник не бачить прозорого зв'язку між внеском і майбутньою виплатою, ЄСВ сприймається як податок, а не страховий платіж.

Це:

- знижує добровільну податкову дисципліну,
- підсилює стимули до тінізації,
- формує соціальну напругу (відчуття «платимо багато – отримуємо мало»).

Тому, розвиток оподаткування доходів домогосподарств неможливий без паралельної модернізації соціального страхування (прозорість стажу, прогноз пенсії, персоналізовані кабінети, комунікація «внесок – вигода»).

Однією з причин, що впливає на поширення тіньової зайнятості є присутність різних режимів оподаткування доходів домогосподарств. Зокрема такі доходи можуть оподатковуватись за загальною чи спрощеною системою оподаткування. Тобто причина у великій різниці між навантаженням на

найману працю (ПДФО+ВЗ для працівника + ЄСВ для роботодавця) та навантаженням у спрощених режимах (єдиний податок + мінімальний ЄСВ).

Розглянемо приклад порівняння доходів фізичної особи з застосуванням 3 групи платника єдиного податку за ставкою 5% без ПДВ (табл 3.1.)

Таблиця 3.1.

Порівняння ефективності оподаткування фізичної особи за різними режимами оподаткування

Дохід/ виручка, грн	Наймана праця: чистий дохід (після ПДФО+ВЗ)	Наймана праця: вартість для роботодавця (з ЄСВ 22%)	Наймана праця: податкова різниця, грн	ФОП 3 група: 5% + мін. ЄСВ (сума)	ФОП: чистий дохід	Різниця чистого доходу (ФОП – найманий)
20 000	15 400	24 400	9 000	2 760	17 240	1 840
40 000	30 800	48 800	18 000	3 760	36 240	5 440

Джерело: розраховано самостійно на основі чинного податкового законодавства.

Як бачимо, чим більший дохід тим більша різниця між оподаткуванням за спрощеною системою і загальною системою найманого працівника. Це явно не відображає стимули до збільшення чисельності найманих працівників за звичайною загальною системою. При однаковому «економічному доході» чистий дохід у ФОП-моделі суттєво вищий, і ця різниця зростає з доходом (бо мінімальний ЄСВ – майже фіксований, а єдиний податок – пропорційний виручці).

Для протидії таким негативним фіскальним і соціальним ефектам слід зменшувати такі різниці у низьких доходах, щоб наймана праця ставала конкурентнішою. Для «залежної самозайнятості» (коли 70–90% виручки від 1 замовника) – запровадити додаткові внескові/страхові правила або встановити автоматичний «тригер» (ризик) перевірки. Слід запровадити сегментацію ризиків: багато «ФОП-ів» з однаковими ознаками (1 клієнт, стабільні платежі,

графік, інтеграція) – зона підвищеної уваги. Логіка такого compliance-management¹ активно описується в підходах ОЕСР до управління ризиками комплаєнсу. Також можна розвивати альтернативні форми гнучкої зайнятості по прикладу існуючих в Україні гіг-контрактів Дія-Сіті [39].

Міжнародна практика оподаткування показує, що зростання добровільної сплати часто досягається не «примусом», а зниженням трансакційних витрат комплаєнсу: просте подання звітності, автоматичне заповнення, звірка даних, прозорі підказки.

ОЕСР прямо фіксує тренд: більшість адміністрацій уже можуть забезпечувати повне або часткове pre-filing для багатьох платників ПДФО. [36]

Попереднє заповнення працює як інфраструктура комплаєнсу:

- зменшує помилки;
- звужує поле для «випадкового» заниження податкових зобов'язань;
- зменшує ймовірність контакту з податковим інспектором (антикорупційний ефект),
- створює простір для впровадження кредитів/знижок, адже держава бачить дані та може автоматично визначати право на пільгу.

ОЕСР окремо розглядає цифрову трансформацію, управління даними, обмін даними і “assessment/return processing”, включно з передзаповненням декларацій

Естонський приклад ілюструє “еталон” зручності: електронна система дозволяє подати декларацію за лічені хвилини завдяки попередньо заповненим формам.[37]

---

¹ Управління системою правил і норм, що забезпечує дотримання податкових правил і норм в системі оподаткування.

Данія демонструє модель постійної взаємодії платника з попереднім розрахунком (preliminary assessment), який можна уточнювати протягом року[38].

У подальшому для вдосконалення оподаткування доходів фізичних осіб слід провести інвентаризація податкових витрат у ПДФО (пільги, виключення, спеціальні режими), проводити оцінку бюджетного ефекту та соціального ефекту.

Слід частково впроваджувати адресні інструменти підтримки коли мета – захист вразливих, ефективніше застосовувати або:

- таргетовані трансферти (через соціальну систему),
- або податкові кредити/знижки з чіткими критеріями (доходи, діти, інвалідність, освіта).

При цьому встановлені у такий спосіб адресні пільги обов'язково мають мати термін дії і передбачати обов'язковий перегляд у майбутньому.

Щодо пропорційної системи оподаткування то її обов'язково в майбутньому слід трансформувати в прогресивну, яка уже існувала в Україні в 90 роках ХХ століття. Але також можна впроваджувати і так звану м'яку прогресію у формі податкового кредиту (нульова/негативна ставка) для низьких доходів, щоб зменшити бідність працюючих і зробити офіційну зайнятість привабливішою.

До того ж не варто відкидати варіант звичайної помірної прогресії в системі оподаткування доходів фізичних осіб. При цьому не варто запроваджувати високими верхні ставки прогресії, оскільки це може провокувати ухилення та уникнення від оподаткування.

В аспекті цифровізації процесів оподаткування доходів домогосподарств слід впроваджувати:

- автоматичне передзаповнення декларацій даними від роботодавців, банків, реєстрів;
- допомога і підказки в отриманні права на знижку/кредит;
- попередні розрахунки податкових зобов'язань.

Оскільки ПДФО є ключовим джерелом для місцевих бюджетів доцільно:

- створити механізми співфінансування цифрових сервісів комплаєнсу в громадах;
- запустити аналітичні панелі ризиків на рівні регіонів (з дотриманням захисту даних);
- підтримувати програми легалізації зайнятості через сервіс, а не лише санкції.

Висновки до 3 розділу.

Система оподаткування доходів домогосподарств в Україні передбачає оподаткування трьома основними податковими платежами: податком на доходи фізичних осіб, єдиним соціальним внеском та військовим збором. Фіскальна значущість цих платежів є надзвичайно важливою. Реформа в цій сфері має передбачати мінімум ризику і мінімізувати можливі недоотримання бюджетних коштів. В цьому контексті варто використовувати адміністративну модернізацію, яка б передбачала діджиталізацію процесів оподаткування. Український та зарубіжний досвід підтверджує, що це сприяє добровільності сплати податків та знижує трансакційні витрати.

Також в перспективі варто реформувати систему оподаткування із запровадженням прогресивної системи оподаткування доходів домогосподарств. З метою мінімізації негативних наслідків від такої реформи не варто запроваджувати значно більші ставки за існуючу пропорційну базову ставку податку.

ВИСНОВКИ

Домогосподарства є основним ключовим елементом суспільства. Поєднуючи в собі різні аспекти такі як соціальний, демографічний, економічний воно впливає на розвиток держави. Еволюція людства демонструє наявність країн з великою кількістю та густотою населення та домогосподарств (для прикладу Китай, Індія) так і країни з меншою густотою населення (країни Європи). Існує тісний взаємозв'язок між рівнем соціально-економічного становища домогосподарства та держави. Держава через державний вплив може регулювати становище таких домогосподарств.

Оподаткування є ключовим та обов'язковим до виконання інструментом впливу на соціально-економічне становище громадян та домогосподарств. Як правило, існує обернено-пропорційний вплив податків на економічний стан домогосподарства. Чим вищий рівень оподаткування домогосподарств тим більше погіршуватиметься соціально-економічне становище домогосподарства. Хоча в цій залежності можуть бути винятки (для прикладу Скандинавські країни), коли за високих податків держава одночасно забезпечує домогосподарства високим рівнем суспільних благ.

В Україні застосовується пропорційна система оподаткування доходів домогосподарств. Аналізуючи рівень оподаткування у порівнянні з світовою практикою рівень можемо стверджувати, що він є середнім. І в сьогоdnішніх умовах складається з таких податкових платежів як: податок на доходи фізичних осіб, військовий збір та єдиний соціальний внесок. Крім цього національне законодавство дозволяє застосовувати альтернативну – спрощену систему оподаткування для самозайнятих осіб. Сукупність таких податкових платежів спричиняє фіскальний тиск на оподатковувані доходи домогосподарств, який в сьогоdnішніх умовах війни, та кризової ситуації є неможливим для зниження.

Міграція населення, вікове старіння, скорочення виробництва є тими факторами, що не лише обмежують можливості для зниження оподаткування,

а й вимагають прийняття рішень від держави, щодо різних форм соціальної підтримки домогосподарств.

Соціальні наслідки оподаткування проявляються передусім через вплив на чистий наявний дохід домогосподарств, справедливість розподілу податкового тягаря та стимули до формальної/неформальної зайнятості. Через переважно пропорційний характер навантаження на трудові доходи (пропорційна ставка ПДФО та пропорційний військовий збір) вертикальна справедливість досягається не стільки шкалою ставок, скільки через поєднання пільг/знижок у Податковому кодексі України та адресних трансфертів у видатковій політиці. У воєнний період підвищення військового збору посилило фіскальний потенціал, але водночас збільшило чутливість середньо- та низькодохідних домогосподарств до податкового тиску та ризиків тінізації, що прямо впливає з логіки існуючого податкового навантаження і міжнародних підходів до оцінювання прогресивності податків.

Якість податкових пільг є критичним «містком» між фіскальною доцільністю та соціальною результативністю: пільги й знижки працюють як податкові витрати і мають сенс лише тоді, коли вони цілеспрямовані, достатні за розміром, доступні для отримання та узгоджені з соціальними програмами. На практиці під цим слід розуміти, що інструменти на кшталт податкової знижки можуть мати обмежене охоплення через вимоги обліку витрат та різну адміністративну спроможність домогосподарств, а отже – потенційно зміщувати вигоди до груп із вищими доходами та кращим доступом до формальної економіки. Тому соціально обґрунтовані фіскальні рішення мають спиратися на регулярну оцінку пільг за таким взаємозв'язком «ціль – отримувачі – бюджетна вартість – соціальний ефект», мінімізуючи пільги з низькою адресністю.

Узагальнюючи, можемо відзначити, що оптимальна конфігурація реформи полягає не в механічному підвищенні ставок, а в поєднанні трьох рішень:

- збереження фіскальної спроможності ключових податків на працю;

- посилення «м'якої прогресивності» через неоподатковувані мінімальні доходи/податкові кредити або більш адресні пільги для домогосподарств з дітьми та утриманцями;

- зниження стимулів до тінізації шляхом спрощення правил та підвищення довіри до податкових інститутів.

У розвитку оподаткування доходів домогосподарств слід забезпечити поєднання принципів фіскальної достатності, соціальної справедливості та адміністративної здійсненності. В практичних рішеннях, щодо оподаткування це має проявлятися у збереженні стабільної дохідної бази існуючих податкових платежів з одночасною державною підтримкою малозабезпечених домогосподарств через адресні податкові знижки та пільги. Такий підхід сприятиме створенню керованої прогресивності. При ній перерозподіл здійснюватиметься не стільки шляхом різкого підвищення ставок, скільки через таргетинг та якісний дизайн бази, що мінімізує «податковий вплив на бідність» та підсилить стимули до легальної зайнятості.

У стратегічній перспективі необхідним є все-таки перехід до класичної прогресивної системи оподаткування доходів домогосподарств, яка, до речі, існувала в Україні в 90их роках ХХ століття. Такий підхід в оподаткуванні здійснюватиме менший фіскальний тиск на домогосподарства з низьким рівнем доходів, одночасно забезпечуючи більші фіскальні надходження за рахунок домогосподарств з високим рівнем доходів.

Важливим є також узгодження режимів оподаткування праці та самозайнятості, щоб прибрати економічні стимули до уникнення від оподаткування через перехід із загальної на спрощену систему оподаткування. Прогресивність (у разі її запровадження) має бути поетапною і супроводжуватися такими заходами: тестами «найманої праці», ризик-орієнтованим контролем та мінімізацією розриву між навантаженням найманого працівника і підприємця. Інакше підвищення ставок для верхніх доходів може призвести не до зростання надходжень, а до переходу в спрощені режими та тінізацію, що послабить і бюджет, і соціальне страхування.

Обов'язковим та важливим орієнтиром розвитку оподаткування доходів домогосподарств є подальша цифровізація процесів оподаткування. Це забезпечуватиме більшу довіру домогосподарств до державних інституцій і, звісно, покращить якість дотримання податкових правил та норм (комплаєнс). Масштабування передзаповнених декларацій, інтеграція реєстрів і «безконтактні» сервіси повинні поєднуватися з жорстким цифровим контролем (мінімізація даних, контроль доступів, журналювання, кіберзахист), бо саме якість даних і безпека визначають спроможність застосовувати цільові пільги, кредити, зменшувати помилки та ефективно управляти ризиками ухилення без надмірного тиску на сумлінних платників.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Десятнюк О. Ризики фіскальної політики як загроза макроекономічній стабільності держави. *Світ фінансів*, 4. 2017. 23-32.
2. Єфименко Т. І., Іванов Ю.Б., Карпова В.В. Податкові пільги в умовах воєнного стану: управління комплаєнс-ризиком. *Фінанси України*. 2022. № 4. С. 7-26
3. Кириленко О., Онищук С. Фіскальна стійкість та інансовий потенціал територіальної громади: сутність і взаємозв'язок. (2025). *Світ фінансів*, 1(82), 57-68.
4. Крисоватий, А.І., Луцик, А.І. Податкові аспекти соціального добробуту в Україні. *Світ фінансів*. 2016. Вип. 2. С. 7-17.
5. Луцик, А.І. Обґрунтування пріоритетності досягнення цілей сталого розвитку у здійсненні фіскальної політики. *Світ фінансів*. 2021. Вип. 1(66). С. 89-101.
6. Сидорович О. Сутнісні характеристики податкової культури: інституціональний контекст *Наукові праці НДФІ*. ы2017. Вип. 1. С. 144-158.
7. Statistics Explained. Eurostat. URL: [https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Glossary:Household - social statistics](https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Glossary:Household_-_social_statistics)
8. Інструкція з ведення погосподарського обліку в сільських, селищних та міських радах. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0689-16#Text>
9. Кізима Т. Домогосподарство як елемент економічної системи: сутність еволюція та функції в умовах ринку. *Вісник ТНЕУ*. № 3, 2008 р. С.23 – 36.
10. Городняк І.В. Методологічні засади аналізу соціально-економічної сутності домогосподарств. *Економіка і суспільство*. 2016. №6. С.3 – 7.
11. Hicks, J. R. (1946). *Value and Capital* (2nd ed.). Oxford: Clarendon Press.
12. The Personal Income Tax. York University. (a) Haig–Simons Income URL:https://www.yorku.ca/bucovets/4070/personal/personal_a.pdf#:~:text=The%

[20basic%20Haig%E2%80%93Simons%20definition%20is%20that%20income,we
alth%20at%20the%20beginning%20of%20the%20year](#)

13. Glossary: Equivalised disposable income. url:
<https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/SEPDF/cache/2129.pdf>

14. Шишкін В.С. Зміни рівня та структури доходів домогосподарств України. Економіка та суспільство. 2024. №62. URL:
<https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/download/4018/3948/>

15. What income qualifies for income splitting? How income splitting can lower your household taxes. Edward Jones. URL: <https://www.edwardjones.ca/ca-en/market-news-insights/guidance-perspectives/income-splitting>

16. Personal Income Tax in France. Flick. URL:
<https://www.flick.network/en-fr/personal-income-tax-in-france>

17. Декрет КМУ «Про прибутковий податок з громадян».№13-92 від 26.12.1992р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/13-92#Text>

18. Закон України «Про податок з доходів фізичних осіб» №889-IV від 22.05.2003р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/889-15#Text>

19. Податковий кодекс України. від 02.12.2010 № 2755-VI. URL:
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17/print>

20. Закон України «Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування». № 2464-VI від 8.07.2010р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2464-17#n234>

21. Національна стратегія доходів до 2030 року. Міністерство фінансів України. URL:
https://mof.gov.ua/storage/files/National%20Revenue%20Strategy_2030_.pdf

22. Рамський А.Ю. Інвестиційний потенціал домогосподарств: монографія. К. : КНУТД, 2014. 352 с.

23. Тимченко О. М., Сибірянська Ю.В. Фіскальні ефекти структурних зрушень у податковій системі України. *Економічний часопис-XXI*. 2014. № 1-2(1). С. 69-73.

24. Щодо законодавчих змін у справлянні військового збору податковими агентами (в тому числі роботодавцями)! Пресслужба Державної податкової служби України, опубліковано 02 грудня 2024.

URL:<https://tax.gov.ua/media-tsentr/novini/847129.html>

25. Макроекономічні показники. Національний банк України. URL:
<https://bank.gov.ua/ua/statistic/macro-indicators>

26. Про основні показники зі сплати єдиного соціального внеску за 2020 рік. Федерація професійних спілок України. URL:
<https://www.fpsu.org.ua/napryamki-diyalnosti/sotsialne-strakhuvannya-i-pensijne-zabezpechennya/20028-pro-osnovni-pokazniki-zi-splati-edinogo-sotsialnogo-vnesku-za-2020-rik.html>

27. Держбюджет-2021: За січень-грудень 2021 року до загального фонду надійшло 1,084 трлн грн. Міністерство фінансів України. URL:
https://mof.gov.ua/uk/news/derzhbiudzhhet-2021_za_sichen-gruden_2021_roku_do_zagalnogo_fondu_nadiishlo_1084_trln_grn-3265

28. Видатки держбюджету торік перевищили 24 трильйони – Мінфін. Укрінформ. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/3808172-vidatki-derzbudzetu-torik-perevisili-4-triljoni-minfin.html>

29. Бюджетний барометр – грудень 2024 млрд грн. Центр аналізу публічних фінансів та публічного управління. Київська школа економіки. URL: https://kse.ua/Бюджетний_барометр_-_грудень_2024.pdf?t=1736944939

30. Соціальні видатки: що і чому фінансує держава у 2023 році. Вокс Україна. URL: <https://voxukraine.org/sotsialni-vydatky-shho-i-chomu-finansuye-derzhava-u-2023-rotsi>

31. Звіт про результати аудиту ефективності справляння та результативності контролю за повнотою нарахування та своєчасністю сплати військового збору до Державного бюджету. Рахункова палата України. URL: https://rp.gov.ua/upload-files/Activity/Collegium/2023/6-1_2023/Zvit_6-1_2023.pdf

32. Підвищенню податків бути? Підсумки зустрічі бізнесу та влади. Бухгалтер 911. URL: <https://buhgalter911.com/uk/news/news-1080964.html>
33. Надходження військового збору зросли: за два місяці 2025 року до бюджету перераховано 22,1 млрд грн. URL: <https://delo.ua/news/nadxodzennya-viiskovogo-zboru-zrosli-za-dva-misyaci-2025-roku-do-byudzetu-pereraxovano-221-mlrd-grn-443195/>
34. Measuring Tax Progressivity in Low-Income Countries. World Bank Group. Macroeconomics, Trade and Investment Global Practice. May 2023. URL: <https://documents1.worldbank.org/curated/en/099726205302311330/pdf/IDU0e90c180f02d440491b0964408160c39c8678.pdf?>
35. Average Personal Income Tax Rate and Tax Wedge Progression in OECD Countries. OECD Taxation Working Papers No. 15. URL” https://www.oecd.org/content/dam/oecd/en/publications/reports/2013/02/average-personal-income-tax-rate-and-tax-wedge-progression-in-oecd-countries_g17a224e/5k4c0vhzsq8v-en.pdf?
36. Tax Administration Digitalisation and Digital Transformation Initiatives. OECD. URL: https://www.oecd.org/en/publications/tax-administration-digitalisation-and-digital-transformation-initiatives_c076d776-en.html
37. Estonian electronic tax filing system (E-Tax). URL: <https://ec.europa.eu/digital-building-blocks/sites/plugins/viewsource/viewpagesrc.action?pageId=533365967>
38. Check your preliminary income assessment for 2026 <https://skat.dk/en-us/individuals/tax-assessment-notice>
39. Заробітна плата працівника, який працює у резидента Дія Сіті за сумісництвом на підставі трудового контракту, оподатковується ПДФО. Державна податкова служба України у Дніпропетровській області. 24 травня 2024 URL: <https://dp.tax.gov.ua/media-ark/local-news/print-786496.html>